

دو گانه «مادر» در سینمای ایران؛ اسطوره‌های و واقع‌گرا

گروه فرهنگ و هنر - آنچه در این یادداشت مد نظر است دو رویکرد کلی و عمده به تصویر مادر و نمایش آن در سینمای ایران است که یکی را می‌توان اسطوره‌ای و دیگری را واقع‌گرایانه و رئالیستی دانست. مادر از آن جمله شخصیت‌هایی است که شاید بیشترین حضور را در شمایل یک کاراکتر در سینمای ایران داشته است.

جایگاه ارزشی و اعتقادی مقام مادر در جامعه ما که بهشت را زیر پای او می‌دانند به این شخصیت در فیلم‌ها به ویژه ملودرام‌های خانوادگی افزوده است. با این حال بازنمایی تصویر مادر در سینمای ایران یک‌دست نیست و واقع‌با شمایل متفاوتی از مادر و مادرانگی مواجهیم که هر کدام سویی‌ای از او و موقعیت او را روایت می‌کند. کافی است به حافظه سینمایی خود رجوع کنیم تا انبوهی از مادران سینمایی را به یاد آوریم. حتی نام مادر را بر عنوان برخی فیلم‌ها هم می‌توان ردیابی کرد و مهم‌ترین آنها شاید فیلم «مادر» (علی حاتمی و «همان ماما») داریوش مهرجویی باشد. برخی از فیلم‌ها درباره مادر است و برخی دیگر مادر نقش محوری در پیش‌برد قصه دارد. واقعیت این است که بازنمایی تصویر مادر در سینمای ایران خود به یک یادداشت مفصل و مستقل نیاز دارد تا بتوان در آن به خوانش مادرهای متعدد سینمای ایران پرداخت.

اما آنچه در این یادداشت مد نظر است دو رویکرد کلی و عمده در ترسیم تصویر مادر و نمایش آن در سینمای ایران است که یکی را می‌توان اسطوره‌های دیگری را واقع‌گرایانه و رئالیستی دانست. واقعیت این است که نگاه عاطفی و عاشقانه به مادر موجب شده تا اغلب تصویری اسطوره‌ای از مادر در سینمای ما روایت شود. در واقع بیش از موقعیت مادرانه، مقام مادر برجسته شده. فیلم‌ها علی حاتمی به واسطه همین نگاه اسطوره‌ای و سوبه شاعرانه و زیبایی شناختی به سوژه به نمادی از مقام مادر در سینمای ما بدل شده و مصداقی از همین معناست (البته قابل ستایش) حال آن که در فیلمی مثل «ابد و یک روز» با مادری مواجهیم که اگر چه پیش از موقعیت مادرانه، مقام مادر برجسته شده. فیلم‌ها بی مسئولیت به نظر برسد اما باز هم مادر است و تپ نیست و شخصیت است. هم می‌توان او را نقد کرد و هم دوست داشت. این یک تصویر رئالیستی و واقع‌گرا از بسیاری از مادران است که اتفاقاً احترام و اعتبارشان فارغ از ضعف‌ها و دلسوزی‌های آسیب‌زننده، زیباست.

همان‌کسب میان معادلی می‌گوید: «ای این دیگه کیه! مادر است با همه دغدغه‌های مادرانه، راستش را بخواهید مادر فیلم "ابد و یک روز" را دوست دارم و در چند موقعیت، دلم برایش سوخت و به حالش بغض کردم. چه آنجا که نتوانست جلوی عطسه‌اش را بگیرد و فشار جسمی زیادی تحمل کرد. چه آنجا که که با ذوق کودکان ۵۰۰ تومانی را زیر تشک گذاشت تا پس‌انداز کند. چه آنجا که با رقص و شادی فرزندانش بشکن می‌زد. چه آنجا که با ترس و نگاه مضطرب از سرزنش فرزندانش به آنها می‌نگریست. چه آنجا که از سر استیصال گفت خراب شه خونه‌ای که بزرگ‌تر نداره. مادری که با تمام سادگی‌ها و اشتباه و دلسوزی‌های غلط، مادر است. مادری که شاید مادری را بلد نباشد اما بد نیست. درد فرزند دارد و از رنج آنها رنج می‌کشد و پیر می‌شود. سرکوفت‌های آنها را تحمل می‌کند و در تنهایی خویش، فرو می‌ریزد. بی‌خیال‌ترین مادران هم دل‌شوره و دغدغه فرزند دارند. همواره و همیشه؛ تا ابد و یک روز.

فیما رجیبی

گروه فرهنگ و هنر - این فیلم که به زبان گیلکی روایت می‌شود، تاکنون در جشنواره‌های معتبر بین‌المللی مانند سائوپائولو و «دیدار با دیوانگی» در تورنتو به نمایش درآمده و تحسین بسیاری از منتقدان و مخاطبان را برانگیخته است. فیلم سینمایی عزیز با فیلمنامه‌ای از جمیله دارالشفاپی و به تهیه‌کنندگی سیدعلی احمدی و مجید توکلی است.

داستان از چه قرار است؟

«عزیز» داستان زنی به همین نام را روایت می‌کند که با پیشرفت بیماری آلزایمر دست‌وپنجه نرم می‌کند. این بیماری نه تنها زندگی شخصی او، بلکه روابط او با اعضای خانواده و به ویژه پسرش را تحت تاثیر قرار داده است. مجید توکلی در این فیلم تلاش کرده است تا تصویری واقعی و در عین حال شاعرانه از چالش‌های این بیماری و تأثیرات آن بر ساختار خانواده ارائه دهد. فیلم با صحنه‌هایی از طبیعت بکر و زیبایی گیلان آغاز می‌شود که نه تنها حسن نوستالژیک و آرامش‌بخشی را به بیننده القا می‌کند، بلکه به عنوان فضای برای بسط داستان عمل می‌کند. این ترکیب طبیعت و روایت انسانی به فیلم کیفیتی منحصر به فرد بخشیده است.

بازگشای فیلم و نقش آفرینی‌ها

در «عزیز»، آزاده صمدی و روزبه حصاری نقش‌های کلیدی را ایفا می‌کنند. آزاده صمدی در نقش فرزند عزیز، توانسته است احساسات پیچیده‌ای از عشق، ناراحتی و ناامیدی را با هنرمندی تمام به تصویر بکشد. بازی او به ویژه در صحنه‌هایی که با مادرش درگیر است، از نقاط اوج فیلم محسوب می‌شود. از نسوری دیگر، فاطمه محمدی در نقش عزیز حضور درخشانی دارد.

او توانسته با ظرافتی قابل تحسین، لحظات درونی و بیرونی بیماری آلزایمر را به تصویر بکشد. روزبه حصاری نیز در نقش پسر جوانی که تلاش می‌کند بین تعهدات شخصی و وظایف خانوادگی تعادل برقرار کند، بازی روان و باورپذیری ارائه داده است. این سه بازیگر در کنار هم ترکیبی هماهنگ و مؤثر را خلق کرده‌اند که به باورپذیری داستان کمک شایانی کرده است.

«عزیز»: ترکیب زیبایی‌های بصری، روایت انسانی و استفاده از فرهنگ بومی

فیلم سینمایی «عزیز» به کارگردانی مجید توکلی، یکی از آثار قابل توجه اخیر سینمای ایران است که با محوریت موضوعی مادر و بیماری آلزایمر ساخته شده است.

بومی

یکی از جنبه‌های مهم و متمایز فیلم «عزیز»، استفاده از زبان گیلکی در دیالوگ‌ها است. این انتخاب نه تنها به اصالت داستان کمک کرده، بلکه به حفظ و ترویج زبان‌های محلی ایران نیز ادای احترام کرده است. در نشست خبری فیلم در جشنواره سائوپائولو درباره روند ساخت این اثر گفت: «یکی از چالش‌های بزرگ ما در این فیلم، به تصویر کشیدن بیماری آلزایمر به شکلی واقعی بود، به گونه‌ای که مخاطب بتواند نه تنها با شخصیت عزیز بلکه با تمام افراد درگیر در زندگی او همزادپنداری کند.» وی همچنین افزود: «برای من طبیعت گیلان نه تنها یک پس‌زمینه بصری، بلکه بخشی از داستان بود. این طبیعت زیبا و در عین حال گاه غم‌انگیز، نمادی از وضعیت عزیز و خانواده‌اش است.»

«عزیز» فیلمی است که با ترکیب زیبایی‌های بصری، روایت انسانی و استفاده از فرهنگ بومی، اثری تاثیرگذار و ماندگار خلق کرده است. این فیلم نه تنها به عنوان یک اثر هنری، بلکه به عنوان ادای احترامی به مادران و به ویژه کسانی که با بیماری‌های سخت دست‌وپنجه نرم می‌کنند، قابل تقدیر است.

از سازه‌های محلی در کنار صدهای طبیعی، فضای احساسی و ملموسی را ایجاد کرده است. طراحی بصری و صدا فیلمبرداری این اثر توسط محسن حسینی انجام شده است که با استفاده از نورپردازی طبیعی و قاب‌بندی‌های هنرمندانه، تصاویر چشم‌نوازی خلق کرده است. صحنه‌هایی که در جنگل‌ها، شالیزارها و خانه‌های روستایی فیلمبرداری شده‌اند، حس زندگی از زندگی و فرهنگ مردم گیلان به مخاطب منتقل می‌کند. علیرضا علویان نیز طراحی صدای فیلم را به عهده داشته است. وی در گفتگویی اشاره کرده که صدای طبیعت در این فیلم نه تنها به عنوان یک عنصر محیطی، بلکه به عنوان

بخشی از روایت داستان به کار گرفته شده است. او می‌گوید: «ما صدرا به گونه‌ای طراحی کردیم که مخاطب بتواند حتی زمانی که چشمانش بسته است، حس و حال گیلان و فضای فیلم را درک کند.»

پیام فیلم سینمایی عزیز چه بود؟

«عزیز» با پرداختن به موضوع آلزایمر و تأثیرات آن بر خانواده، تلاشی است برای جلب توجه مخاطبان به این بیماری و چالش‌های مربوط به آن. این فیلم به طور ضمنی سوالاتی درباره معنای خانواده، عشق و مسئولیت مطرح می‌کند و بیننده را وادار می‌کند که درباره روابط خود با عزیزانش تأمل کند. مجید توکلی در بخشی از نشست خبری فیلم گفت: «برای من، این فیلم نه فقط یک داستان درباره بیماری، بلکه درباره عشق و از خودگذشتگی است. عزیز نمادی از مادرانی است که تمام زندگی خود را صرف خانواده‌شان کرده‌اند و حالا در دوران پیری، نیازمند توجه و حمایت بهترین بازیگر زن (فاطمه محمدی) می‌کند.»

افتخارات فیلم و استقبال منتقدان و جشنواره‌ها

فیلم «عزیز» در جشنواره‌های مختلف به نمایش درآمده و بازخوردهای مثبتی دریافت کرده است. منتقدان، فیلم را به خاطر روایت احساسی، بازی‌های درخشان و فضاسازی منحصر به فردش تحسین کرده‌اند. یکی از منتقدان خارجی در جشنواره سائوپائولو نوشت: «عزیز» فیلمی است که با ساده‌ترین لحظات زندگی، بزرگ‌ترین احساسات را برمی‌انگیزد. این فیلم همچنین توانسته است جوایزی برای بهترین بازیگر زن (فاطمه محمدی)

اقتصاد کیش | پر تیراژترین و با سابقه ترین نشریه جزیره کیش | گسترده ترین شبکه اطلاع رسانی داخلی منطقه آزاد کیش | روزنامه